UDC 903.8(497.113 Perlez)
DOI 10.56461/RMV68.2026.039D
ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

АРХЕОЛОШКА РЕКОГНОСЦИРАЊА НА ПОДРУЧЈУ ПЕРЛЕЗА

Катарина Миљевић
katarina.miljevic@muzejvojvodine.org.rs
Марија Ћуковић
marija.cukovic@muzejvojvodine.org.rs
Музеј Војводине, Нови Сад

Апстракт: Рад представља резултате археолошких рекогносцирања спроведених током 2024. године на територији К. О. Перлез (општина Зрењанин). Методологија истраживања заснивала се на циљаној проспекцији терена, са фокусом на геоморфолошке целине високог археолошког потенцијала. Истраживањем су примарно обухваћене издигнуте лесне греде и делови виших лесних тераса у непосредној близини некадашњих водотокова. Валидност оваквог приступа потврђена је дистрибуцијом новооткривених налазишта – њихова концентрација на заштићеним, доминантним котама указује на стратешки одабир локација за живот. Укупно је идентификовано 37 локалитета. Типолошко-хронолошка анализа грнчарије потврдила је насељавање кроз више праисторијских и историјских епоха: од неолита, бронзаног и гвозденог доба, преко антике и средњег века до новог века. Посебно је значајна чињеница да је већина евидентираних локалитета вишеслојног карактера. Оваква слика указује на то да су повољне микролокације континуирано биране за формирање насеља кроз различите периоде.

Кључне речи: археолошко рекогносцирање, Перлез, Банат, праисторија, касна антика, средњи век.

Површинска проспекција археолошких локалитета на делу територије катастарске општине Перлез потврдила је постојање 37 нових локалитета.[1] Рекогносцирања су била усмерена на делове јужно од савременог насеља, у близини некадашњих водотокова.

Данашње насеље Перлез налази се у Средњобанатском округу. Настало је на месту старијег насеља Сиге 1752. године, а име је добило по оснивачу, грофу Перласу (Popović 1955, 143). Позиционирано је на самој обали Бегеја, недалеко од ушћа у Тису. Описана позиција миленијумима уназад сматрала се повољном за насељавање. Живот на овом простору потврђен је од млађег каменог доба па до данас.

Археолошко богатство Перлеза и околине постало је познато јавности још почетком 20. века. Један од познатијих археолошких локалитета, посебно када се ради о старчевачкој култури, Батка, налази се на старој обали Бегеја, између Стајићева и Перлеза, а истраживања су вршена почев од 1911. године, када је локалитет откривен рекогносцирањима, па све до краја 80-их година 20. века. Прва систематска истраживања су обављена 1949. године, док је 1967. године спроведено сондажно рекогносцирање у опсегу од пет километара између Перлеза и бране канала ДТД (Radišić 1967, 44; Marinković 2004, 19).

Следећа истраживања спроведена су у периоду 1972–1979. и 1989. године под руководством Радована Радишића из Народног музеја Зрењанин и Предрага Медовића из Музеја Војводине. На овом локалитету откривено је насеље старчевачке културе, заједно са осам скелета истог периода без гробних прилога. Због изражене хоризонталне

[1] Рекогносцирање је спроведено током маја и јуна 2024. године, у оквиру пројекта Музеја Војводине под називом „Порекло археолошких култура средњег Подунавља од протоисторијског периода до раног средњег века" који је финансиран средствима Министарства културе Републике Србије.

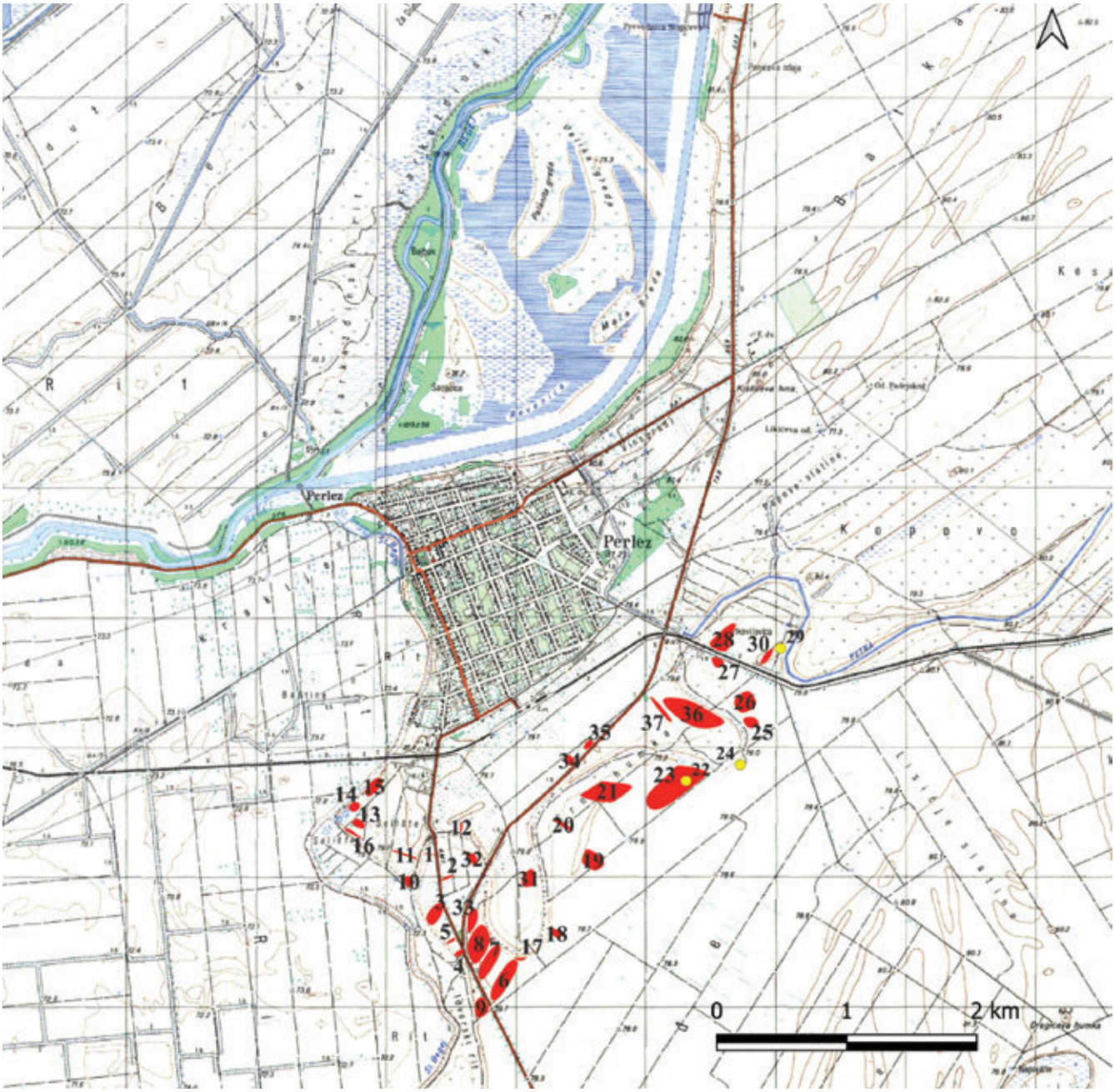

Сл. 1. Положај локалитета откривених археолошким рекогносцирањем Музеја Војводине из 2024. године

стратиграфије, истраживање је организовано у четири сегмента, А, Б, Ц и Д. Поменути гробови пронађени су у сегменту Ц, где се поред старчевачког слоја бележи присуство винчанског, енеолитског, слоја старијег гвозденог доба, као и касноантичког и раносредњовековног слоја (Krčmar 2023, 185; Dimitrijević et al. 1962, 27; Medović 1978, 15, 78).

Љубомир Буквић на овом локалитету бележи постојање насеља и некрополе са спаљеним покојницима, који припадају периоду позног бронзаног доба. У питању су налази друге фазе културе Белегиш, тзв. Белегиш 2-Гава. Помињу се полуукопани објекти, са веома мало кућног лепа, биконичне крушколике посуде са разгрнутим ободом, канелованим трбухом, калотасте зделе увученог и фасетираног обода, сиве или црне површине, украшене канелованим гирландама и друге посуде карактеристичне за Гава феномен (Bukvić 2000, 135).

У оквиру локалитета Батка налази се и тзв. Пашићева хумка, која је такође истражена током поменутих кампања (Tasić 1983, 25; Medović 1987, 77–82; Włodarczak 2021, 217). Налази керамике са хумке

у највећем проценту припадају енеолитском периоду као више економских и један стамбени објекат, док је у њеном централном делу пронађен дечији скелет. Осим овог, пронађени су и други скелетни укопи у згрченом положају за које се сматра да припадају старчевачком периоду (Marinković 2004, 19–21).

У околини Перлеза истражене су још две енеолитске хумке, нешто севернije од Батке, на потесу Перлез-Вуна (Włodarczak 2021, 218).

На старој обали Тисе, на потесу Тигањица, северно од данашњег Перлеза констатовано је још једно налазиште касне белегишке културе, евидентирано налазима фрагментоване амфоре. Три уломка пронађена на овом месту део су збирке Андреје Мајера и налазе се у фонду Народног музеја Панчево (Bukvić 2000, 193).

Северно од Перлеза је истраживан локалитет Ревеница. У питању је вишеслојно налазиште са истраженим хоризонтима неолита, енеолита и касне антике (PSUZŽS 2023, 3039–3940).

На катастарској граници атара Перлеза и Стајићева је истраживан локалитет Свете водице. Налазиште је откривено рекогносцирањима, да би 1997/98. дошло и до археолошких ископавања којима је руководила Нада Бењоцки из Народног Музеја у Зрењанину. Истражени су темељи цркве са гробовима унутар и око ње (Krčmar 2023, 185). Током радова откривена су 84 гроба укопана на редове, која се датују у 12–13. век (Benjocki 2002, 53).

Досадашња истраживања територије Перлеза су највећим делом била усмерена североисточно од насеља, и са собом су донела бројне податке. Ипак, делови који се налазе јужније до сада нису били у истраживачком фокусу. На терену је издвојено укупно 37 локалитета, од којих су 32 вишеслојна, три једнослојна, а два локалитета су хумке. Због изузетно великог броја налаза, чије би комплетно илустровање превазишло оквире овог рада, на таблама је представљен карактеристичан материјал за поједине хронолошке периоде. За сваки период је одабрана репрезентативна целина са одређеног локалитета.

Попис и положај откривених локалитета

Локалитет 1 – Димензије су 75 × 8 м, координате ц. т. 7451327/5005179, н.в. 76,58 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на ивици лесне терасе и самој обали Старог Бегеја, западно од пута 4М7. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су четири уломка грнчарије из касноантичког (50%) и средњовековног периода (11–13. век – 50%).

Локалитет 2 – Димензије су 93 × 21 м, координате ц. т. 7451463/5004995, н.в. 78,76 м. Налази се југозападно од Перлеза, на изолованом делу лесног платоа који је дефинисан некадашњим меандром Старог Бегеја, и источно је од пута 4М7. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су 252 уломка грнчарије из праисторијског (неолит/енеолит – 10%), латенског (0,4%), касноантичког (63%) и средњовековног периода (9–10. век – 4%, 11–13. век – 22,6%), а пронађени су део бруса и комади лепа.

Локалитет 3 – Димензије су 175 × 95 м, координате ц. т. 7451371/5004718, н. в. је 79,84 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на ивици лесне терасе на десној обали Старог Бегеја, и западно од пута 4М7. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 512 уломака грнчарије из праисторијског (11%), касноантичког (27,4%), средњовековног периода (11–13. век – 61%) и новог доба (0,6%), а пронађени су и део бруса, део жрвња, као и комади лепа.

Локалитет 4 – Димензије су 71 × 37 м, координате ц. т. 7451556/5004411, н. в. је 80,18 м. Смештен је југозападно од савременог насеља, на истакнутом одсеку лесне терасе уз саму ивицу плавне зоне Старог Бегеја, западно од раскрснице путева 4М7 и 7А8, а северно од Идворског рита. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су 103 уломка грнчарије из праисторијског (42%), касноантичког (40%) и средњовековног периода (11–13. век – 18%).

Локалитет 5 – Димензије су 80 × 22 м, координате ц. т. 7451496/5004510, н. в. је 79,05 м. Налази се југозападно од Перлеза, на доминантном положају на ивици лесне терасе, западно од пута 4М7. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 269 уломака грнчарије из праисторијског (неолит – 23%, неолит/енеолит – 14%), касноантичког (14%) и средњовековног периода (11–13. век – 49%).

Локалитет 6 – Димензије су 360 × 101 м, координате ц. т. 7451904/5004213, н. в. је 79,82 м. Смештен је југозападно од савременог насеља, на лесној тераси коју са североисточне стране ограничава корито Старог Бегеја, док се на југозападу ослања на правац пута 7А8. Локалитет је вишеслојан. Прикупљен је 41 уломак грнчарије из праисторијског (20%), касноантичког (56%), средњовековног периода

(11–13. век – 20%) и новог доба (4%), а пронађен је и део жрвња.

Локалитет 7 – Димензије су 290 × 93 м, координате ц. т. 7451792/5004349, н. в. је 79,86 м. Налази се на лесној тераси, односно десној обали Старог Бегеја, југозападно до пута 7А8. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су 54 уломка грнчарије из праисторијског (бронзано доба – 15%), касноантичког (80%) и средњовековног периода (11–13. век – 5%), а пронађени су и комади лепа.

Локалитет 8 – Димензије су 257 × 168 м, координате ц. т. 7451714/5004488, н. в. је 80,90 м. Налази се на лесној тераси која формира обалу Старог Бегеја са североисточне стране. Са југозападне стране је оивичен путем 7А8. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су 134 уломка грнчарије из

Слика 2. Локалитет 2.

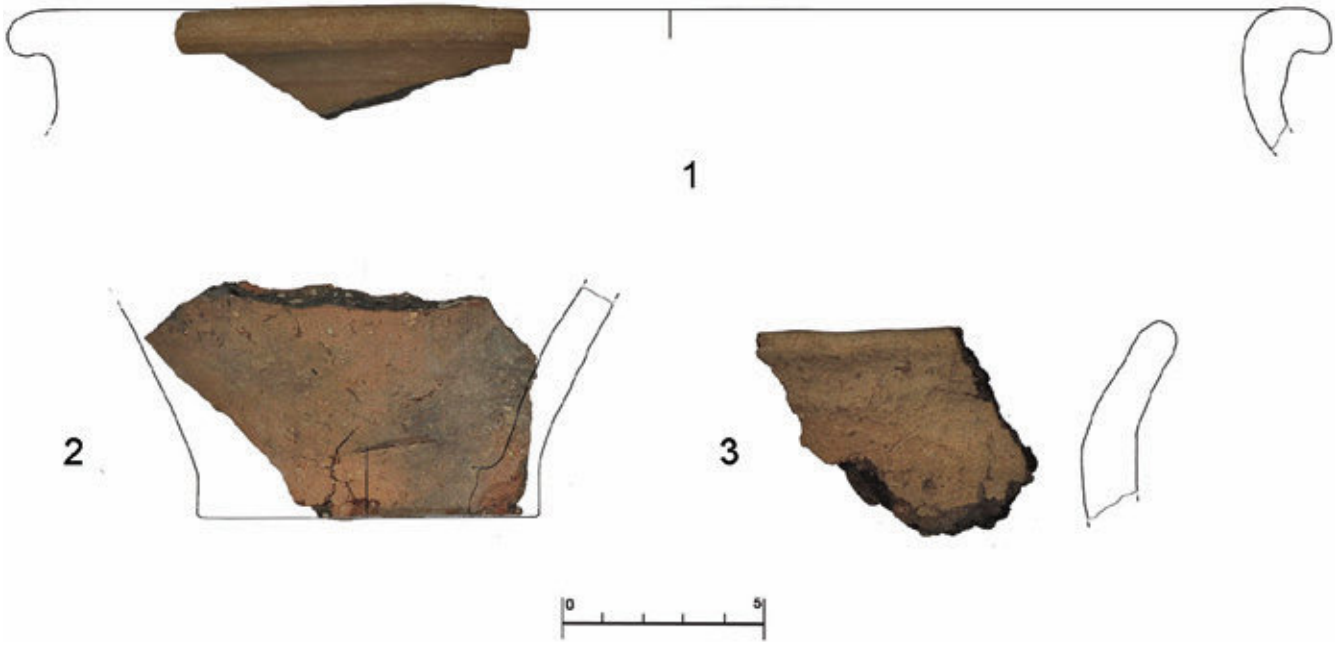

Т.1. Локалитет 2, грнчарија касне антике (1–3)

Слика 3. Локалитет 3

Т.2. Локалитет 3, грнчарија касне антике (1–8) и 11–13. века (9–22)

старијег гвозденог доба (27%), касноантичког (50%), средњовековног периода (11–13. век – 19%) и новог доба (4%), а пронађени су и комади лепа.

Локалитет 9 – Димензије су 110 × 128 м, координате ц. т. 7451731/5004001, н. в. је 78,30 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на граничној зони између лесне терасе и плавне зоне Старог Бегеја, изнад Идворског рита и западно од пута 7А8. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 79 уломака грнчарије из праисторијског (43%), касноантичког (49%) и средњовековног периода (11–13. век – 7%).

Локалитет 10 – Димензије су 78 × 67 м, координате ц. т. 7451173/5004967, н. в. је 78,78м. Налази се југозападно од савременог насеља, у јужном делу потеса Селиште, на доминантном делу лесне терасе и западној обали меандра Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 160 уломака грнчарије из праисторијског (7%), касноантичког (11%), средњовековног периода (11–13. век – 76%) и новог доба (6%), а пронађен је и део бруса.

Локалитет 11 – Димензије су 205 × 16 м, координате ц. т. 7451143/5005172, н. в. је 78,73 м. Налази се југозападно од савременог насеља, у југоисточном делу потеса Селиште, на лесној тераси омеђеној западном обалом меандра Старог Бегеја на истоку. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су 64 уломка

Слика 4. Локалитет 8

Т.3. Локалитет 8, грнчарија старијег гвозденог доба (1–3)

грнчарије из праисторијског (8%), касноантичког (42%), средњовековног периода (11–13. век – 25%) и новог доба (25%).

Локалитет 12 – Димензије су 82 × 20 м, координате ц. т. 7451574/5005386, н. в. је 78,26 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на северној обали меандра Старог Бегеја, источно од потеса Селиште. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 25 уломака грнчарије из праисторијског (бронзано доба – 4%), средњовековног периода (6–8. век – 48%, 11–13. век – 16%) и новог доба (32%).

Локалитет 13 – Димензије су 100 × 60 м, координате ц. т. 7450782/5005411, н. в. је 79 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на доминантном делу лесне терасе у западном делу потеса Селиште. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 155

Слика 5. Локалитет 12

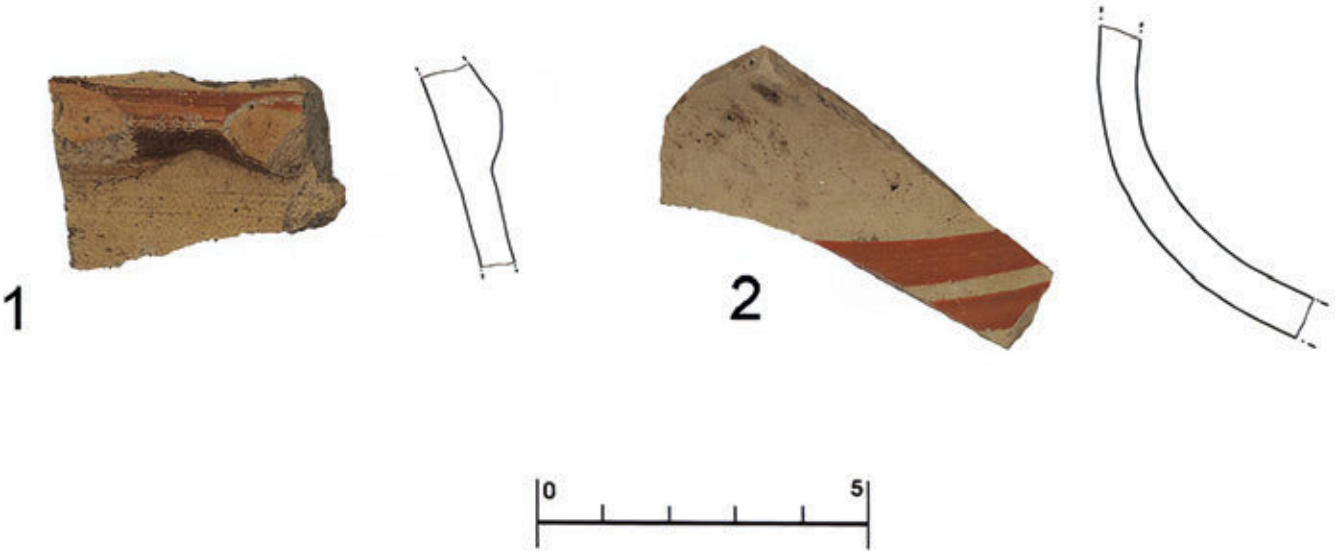

Т.4. Локалитет 12, грнчарија новог доба (1–2)

уломака грнчарије из праисторијског (26%), касноантичког (11%), средњовековног периода (11–13. век – 20%, 14–16. век – 12%) и новог доба (31%), а пронађен је и део жрвња.

Локалитет 14 – Димензије су 84 × 70 м, координате ц. т. 7450754/5005540, н. в. је 78,78 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на доминантном делу западне ивице лесне терасе потеса Селиште, на источној обали Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 215 уломака грнчарије из праисторијског (неолит, старчево – 31%), касноантичког (21%), средњовековног периода (11–13. век – 28%, 14–16. век – 13%) и новог доба (7%).

Локалитет 15 – Димензије су 172 × 78 м, координате ц. т. 7450903/5005694, н. в. је 77,75 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на доминант-

Слика 6. Локалитет 13

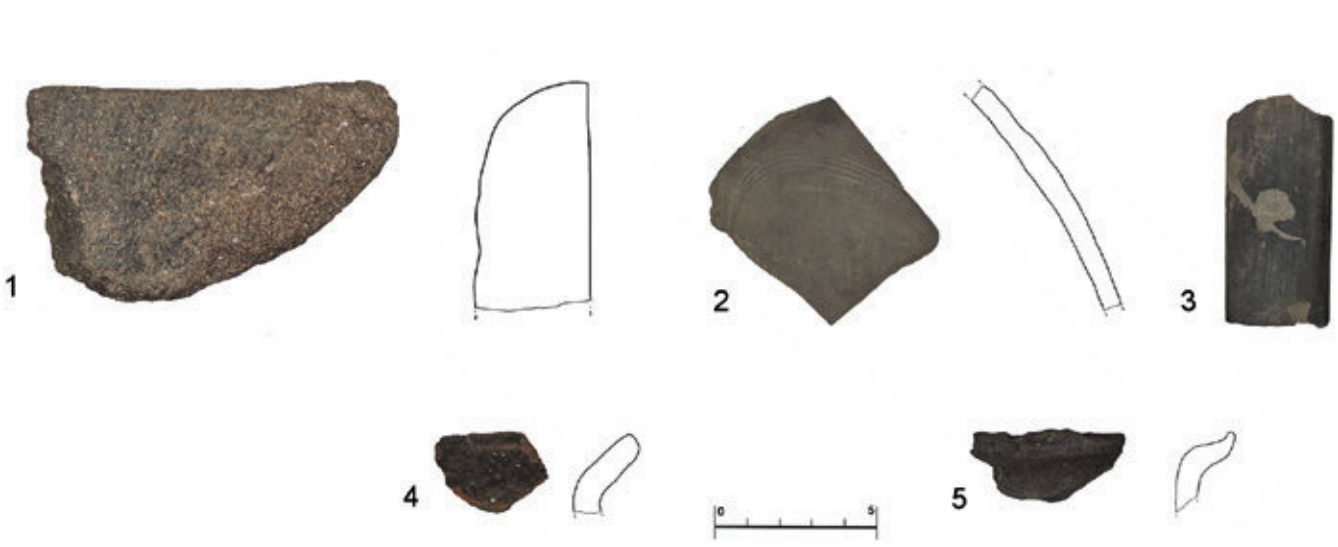

Т.5. Локалитет 13, део каменог жрвња (1), грнчарија новог доба (2–5)

ном делу северозападне ивице лесне терасе потеса Селиште, на источној обали Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 269 уломака грнчарије из праисторијског (старчево – 18%, бронзано доба – 4%), касноантичког (18%), средњовековног периода (11–13. век – 10%, 14–16. век – 27%) и новог доба (23%), а пронађени су и комади лепа.

Локалитет 16 – Димензије су 158 × 22 м, координате ц. т. 7450739/5005341, н. в. је 78,75 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на доминантном делу лесне терасе у западном делу потеса Селиште. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 100 уломака грнчарије из праисторијског (бронзано доба – 40%), касноантичког (19%), средњовековног периода (11–13. век – 11%) и новог доба (30%), а пронађен је и комад обрађеног камена.

Локалитет 17 – Димензије су 97 × 21 м, координате ц. т. 7452032/5004369, н. в. је 79,36 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на лесном платоу, односно јужној обали меандра Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 67 уломака грнчарије из праисторијског (18%), касноантичког (43%) и средњовековног периода (11–13. век – 39%).

Локалитет 18 – Димензије су 92 × 55 м, координате ц. т. 7452308/5004567, н. в. је 79,44 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесном платоу, односно источној обали меандра Старог Бегеја. Локалитет је једнослојан. Пронађени уломци грнчарије припадају праисторијском периоду.

Локалитет 19 – Димензије су 170 × 128 м, координате ц. т. 7452588/5005126, н. в. је 79,75 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесној тераси у јужном делу потеса Црна хумка. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 87 уломака грнчарије из касноантичког/раносредњовековног (87%) и средњовековног периода (11–13. век – 13%).

Локалитет 20 – Димензије су 175 × 32м, координате ц. т. 7452357/5005404, н. в. је 77,80 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесној тераси, односно јужној обали меандра Старог Бегеја, у северном делу потеса Црна хумка. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су четири уломка грнчарије из праисторијског (25%) и средњовековног периода (75%).

Локалитет 21 – Димензије су 245 × 198 м, координате ц. т. 7452702/5005650, н. в. је 79,76 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесној тераси,

Слика 7. Локалитет 15

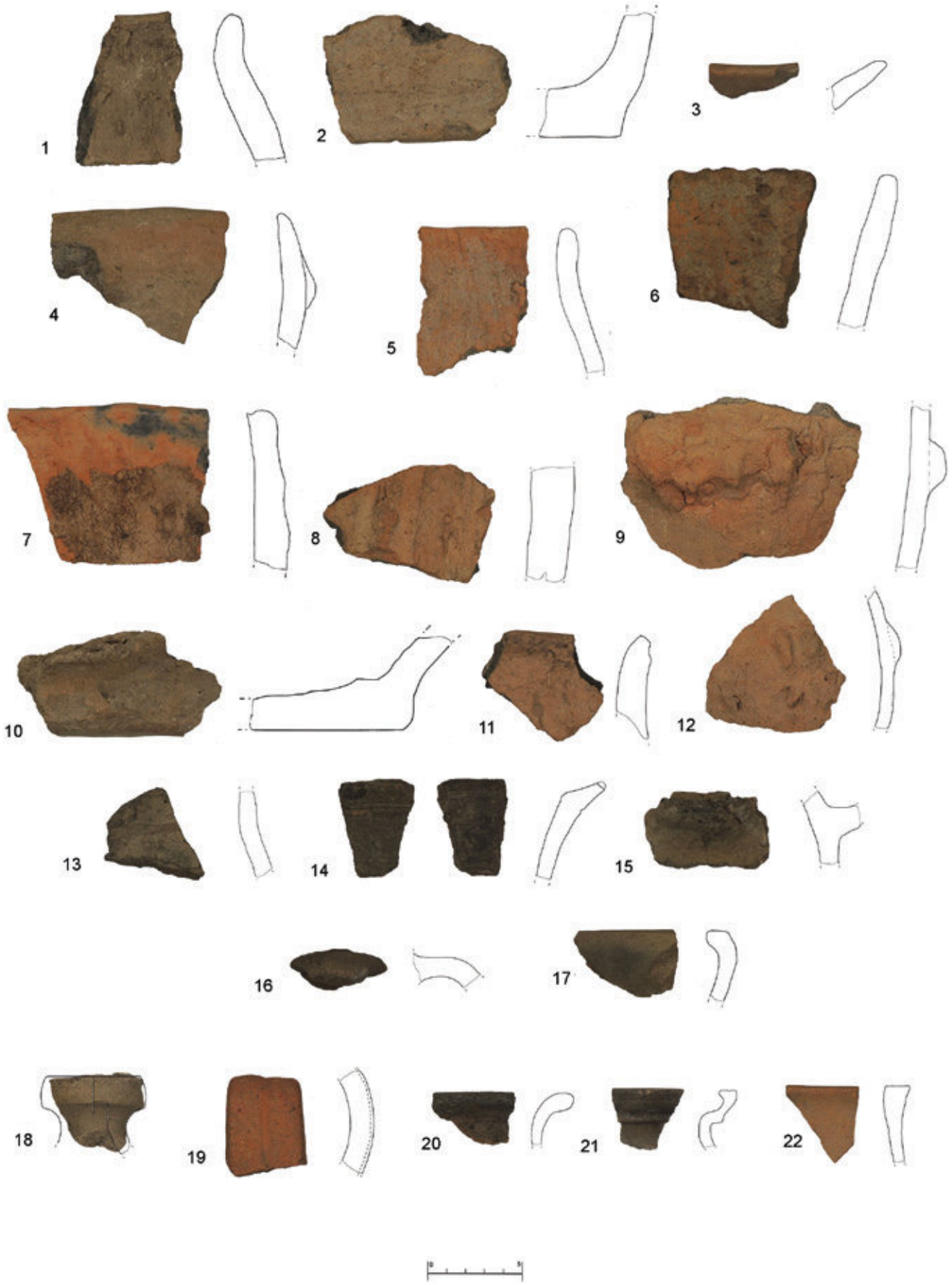

Т.6. Локалитет 15, грнчарија млађег каменог доба (1–12), бронзаног доба (13–17) и 14–16. века (18–22)

односно јужној обали меандра Старог Бегеја, у северном делу потеса Црна хумка. Локалитет је једнослојан. Прикупљени уломци грнчарије припадају праисторијском периоду, а пронађени су и комади лепа.

Локалитет 22 – Локалитет се налази јужно од савременог насеља. У питању је хумка чије су координате: 7453305/5005743, а која се налази у оквиру локалитета 23. Највиша надморска висина је 79,16 м. На хумци није било налаза.

Локалитет 23 – Димензије су 465 × 192 м, координате ц. т. 7453212/5005688, н. в. је 79,16 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесној тераси, односно западној обали меандра Старог Бегеја, у источном делу потеса Црна хумка. Локалитет је вишеслојан. Прикупљено је 98 уломака грнчарије из праисторијског (26%), касноантичког (60%), средњовековног периода (11–13. век – 9%) и новог доба (5%), а пронађени су и комади лепа.

Локалитет 24 – Налази се југоисточно од савременог насеља. Фрагменти грнчарије су пронађени само око једне тачке, чије су координате: 7453722/5005867, н. в. је 79 м. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је девет уломака грнчарије из праисторијског (44%) и средњовековног периода (11–13. век – 56%).

Локалитет 25 – Димензије су 110 × 85 м, координате ц. т. 7453806/5006191, н. в. је 78,40 м. Налази се југоисточно од савременог насеља, на лесној тераси, односно источној обали меандра Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Прикупљена су 253 уломка грнчарије из праисторијског (бронзано доба – 79%), античког (16%) и средњовековног периода (11–13. век – 6%).

Слика 8. Локалитет 19

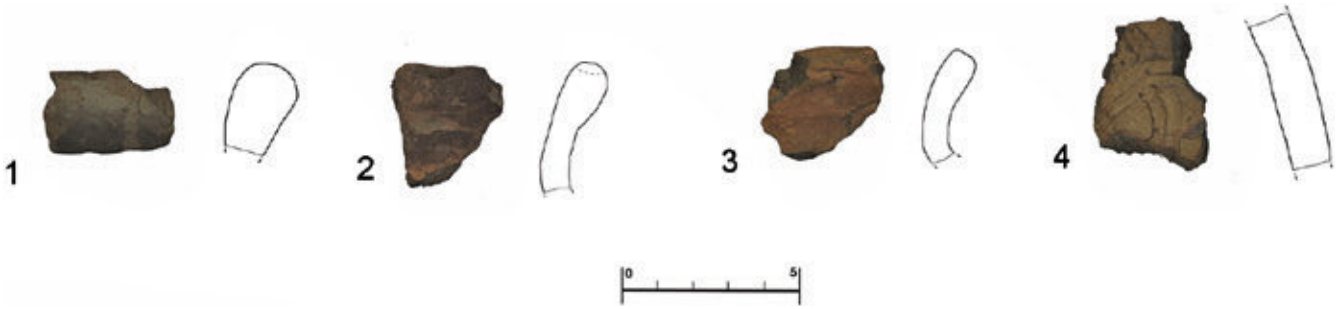

Т.7. Локалитет 19, грнчарија касне антике/раног средњег века (1–4)

Слика 9. Локалитет 26

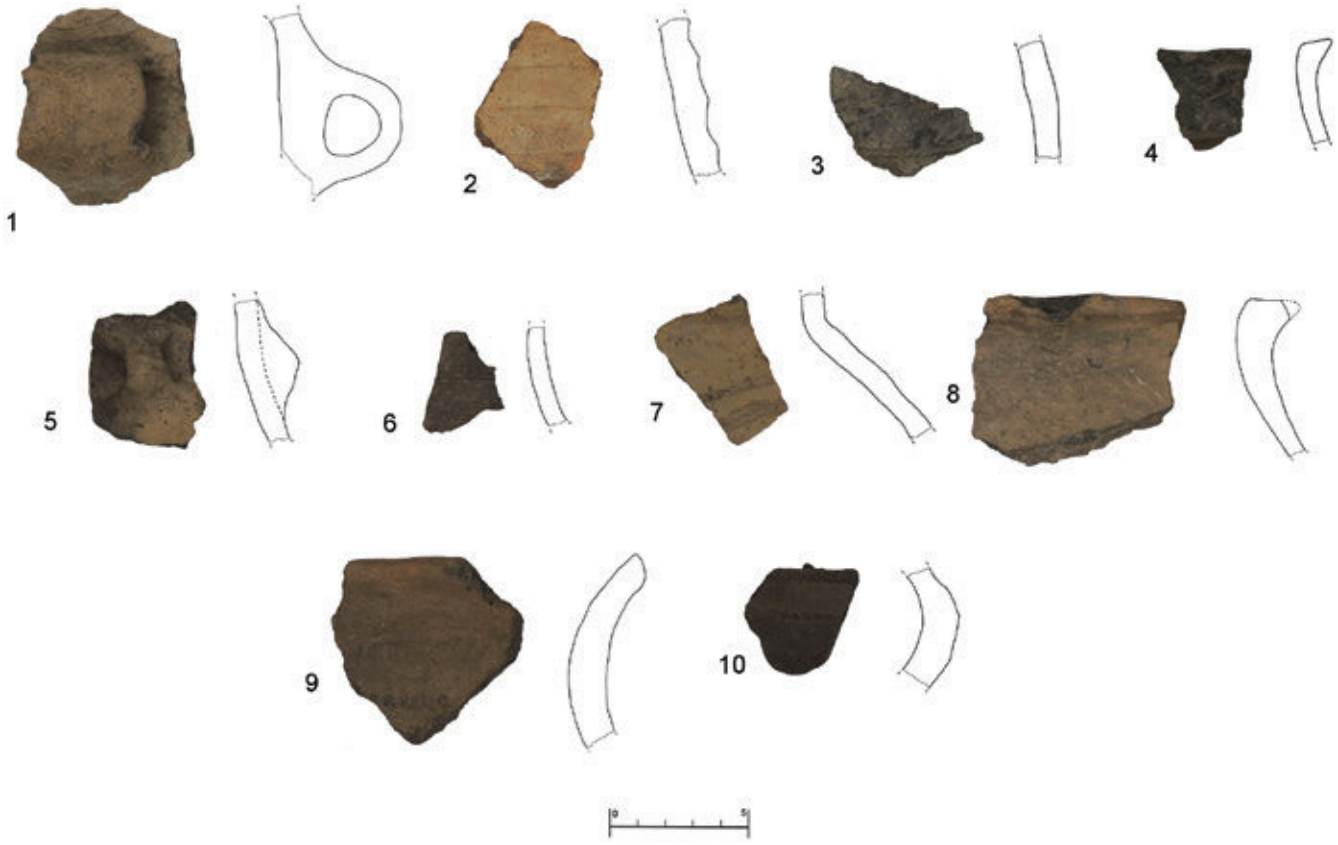

Т.8. Локалитет 26, грнчарија бронзаног доба (1–8) и старијег гвозденог доба (9–10)

Локалитет 26 – Димензије су 163 × 142 м, а координате ц. т. 7453761/5006346, н. в. је 79,59 м. Налази се југоисточно од савременог насеља, на лесној тераси, односно источној обали меандра Старог Бегеја. Локалитет је једнослојан. Прикупљени уломци грнчарије припадају праисторијском периоду (бронзано доба – 46%, старије гвоздено доба – 54%). Уз њих су пронађени и обрађен камен, као и делови поднице пећи.

Локалитет 27 – Димензије су 97 × 70 м, а координате ц. т. 7453545/5006656, н. в. је 78 м. Налази се југоисточно од савременог насеља на лесном платоу, пружајући се својим североисточним делом уз пругу за Фаркаждин. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 16 уломака грнчарије из праисторијског (50%), касноантичког (38%) и средњовековног периода (11–13. век – 12%).

Локалитет 28 – Димензије су 245 × 120 м, а координате ц. т. 7453592/5006833, н. в. је 78,21 м. Налази се југоисточно од савременог насеља, на доминантном лесном платоу уз источну ивицу плавног подручја реке Петре, у југозападном делу потеса Потковиловица. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 65 уломака грнчарије из праисторијског (17%) и средњовековног периода (6–8. век – 83%).

Локалитет 29 – Налази се југоисточно од савременог насеља. У питању је хумка чије су координате: 7454032/5006763, н. в. је 82,58 м. Позиционирана

Слика 10. Локалитет 30

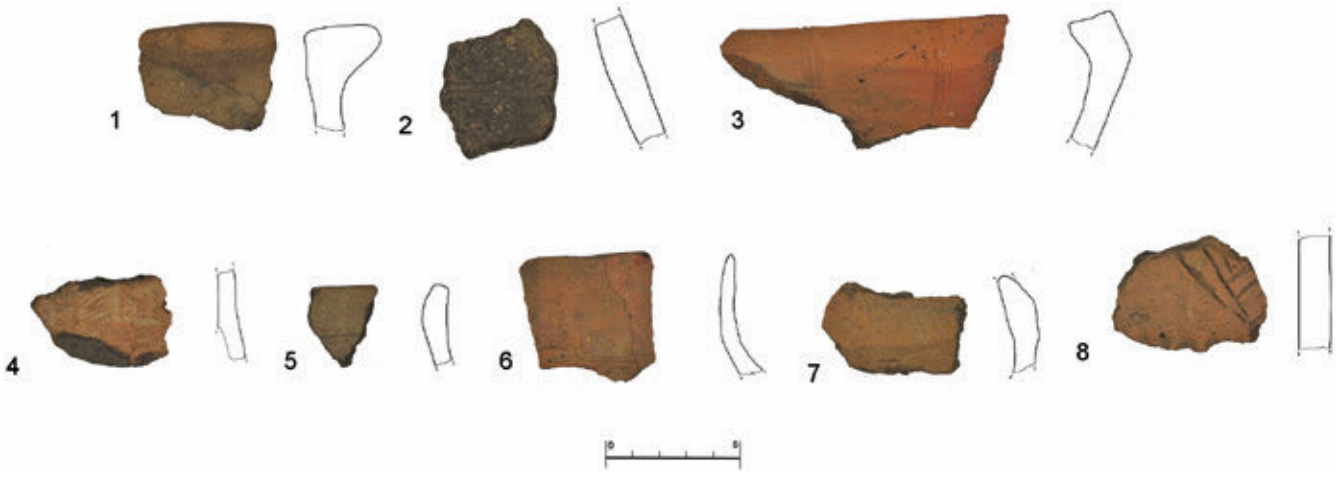

Т.9. Локалитет 30, грнчарија бронзаног (1–2) и старијег гвозденог доба (3–8)

Слика 11. Локалитет 35

Т.10. Локалитет 35, грнчарија 6–8. века

је на доминантном лесном платоу у југоисточном делу потеса Потковиловица, уз западну обалу главног тока реке Петре. На хумци није било налаза.

Локалитет 30 – Димензије су 110 × 57 м, а координате ц. т. 7453930/5006697, н. в. је 80,69 м. Налази се југоисточно од савременог насеља, на доминантном лесном платоу у југоисточном делу потеса Потковиловица. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 109 уломака грнчарије из праисторијског (бронзано и старије гвоздено доба – 96%), касноантичког периода (2%) и новог доба (2%).

Локалитет 31 – Димензије су 137 × 101 м, а координате ц. т. 7452095/5004990, н. в. је 78,77 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесном платоу уз западну ивицу плавног подручја меандра Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Пронађен је 21 уломак грнчарије из касноантичког (67%) и средњовековног периода (11–13. век – 33%), а пронађени су и гвоздена секира и комади лепа.

Локалитет 32 – Димензије су 120 × 62 м, а координате ц. т. 7451660/5005144, н. в. је 78,80 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на лесној тераси уз јужну ивицу плавног подручја меандра Старог Бегеја. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је девет уломака грнчарије из праисторијског (неолит – 22%) и касноантичког периода (78%), а пронађен је и део керамичке луле.

Локалитет 33 – Димензије су 195 × 72 м, а координате ц. т. 7451662/5004673, н. в. је 79,69 м. Налази се југозападно од савременог насеља, на лесној тераси у близини западног дела меандра Старог Бегеја, а ка западу се пружа до пута 7А8. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 99 уломака грнчарије из праисторијског (неолит/енеолит – 57%), касноантичког (16%), средњовековног периода (11–13. век – 24%) и новог доба (3%).

Локалитет 34 – Димензије су 86 × 63 м, а координате ц. т. 7452410/5005897, н.в. је 79,84 м. Налази се јужно од савременог насеља, на лесном платоу, у северном делу потеса Црна хумка, са југоисточне стране омеђен путем 7А8. Локалитет је вишеслојан.

Пронађено је 14 уломака грнчарије из праисторијског (7%) и средњовековног периода (6–8. век – 93%).

Локалитет 35 – Димензије су 87 × 45 м, а координате ц. т. 7452554/5006019, н. в. је 80 м. Налази се јужно од савременог насеља, на доминантном лесном платоу у северном делу потеса Црна хумка, са југоисточне стране омеђен путем 7А8. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 28 уломака грнчарије из праисторијског (неолит – 18%) и средњовековног периода (6–8. век – 61%, 11–13. век – 21%).

Локалитет 36 – Димензије су 493 × 173 м, а координате ц. т. 7453361/5006257, н.в. је 78,03 м. Налази се југоисточно од савременог насеља, на лесној тераси уз јужни део меандра Старог Бегеја, у источном делу потеса Црна хумка. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 70 уломака грнчарије из праисторијског (неолит – 33%), касноантичког/раносредњовековног (63%), средњовековног периода (11–13. век – 3%) и новог доба (1%), а пронађен је и део жрвња.

Локалитет 37 – Приближне димензије су 250 × 30 м, а координате ц. т. 7453096/5006313, н. в. је 79,25 м. Налази се југоисточно од савременог насеља, на лесној тераси у источном делу потеса Црна хумка, југоисточно од пута 7А8. Локалитет је вишеслојан. Пронађено је 83 уломка грнчарије из праисторијског (неолит – 80%), средњовековног периода (6–8. век – 10%, 11–13. век – 8%) и новог доба (2%).

Анализа прикупљених налаза

Међу евидентираним локалитетима у околини Перлеза уочавамо да највећи број њих припада праисторијским периодима. Од 37 откривених налазишта, праисторијске културе заступљене су на чак њих 34. Доминантна је категорија културно-хронолошки неодредивих локалитета праисторијског периода који су презентовани налазима уломака трбуха ручно израђених посуда, углачане или неукрашене површине. У највећем броју случајева овакве локалитете не можемо прецизно определити у конкретан период и културу, те су у нашој статистици дефинисани само као „праисторијски" локалитети и заузимају укупно 17 позиција.

Следећа категорија припадала би неолитском периоду са превагом на средњем неолиту и старчевачкој култури. Као што је већ постало познато откривањем локалитета Батка, околина Перлеза била је насељена у време трајања старчевачке културе. Неолитски период евидентиран је на укупно седам локалитета. Позиције локалитета 14 и 15 одговарају типичним позицијама које су носиоци старчевачке културе бирали за живот на тлу Војводине (Brukner 1968, 38). Посебно на простору локалитета 15, на уздигнутом врху лесне терасе потеса Селиште, уочен је велики број крупних уломака посуда са препознатљивим одликама старчевачке керамике, украшене барботином и импресо техникама, као и стопе специфичних пехара (Т.6/1-12). Према концентрацијама налаза керамике и кућног лепа, може се говорити о конкретним објектима (стамбеним), као и о нешто слабијој обради ораница које локалитет покрива.

Два локалитета, 22 и 29 припадају хумкама. На овим позицијама нису пронађени површински налази, али су хумке ипак евидентиране као археолошки локалитети. Носиоци енеолитске Јамне културе с краја трећег миленијума старе ере, сезали су до нашег дела Подунавља и оставили трага искључиво у виду специфичних сахрана под хумкама, којих је евидентирано у броју од више стотина (Tasić 1983, 23). Не можемо бити сигурни да све ове хумке припадају поменутом времену. Ипак, истражене хумке у Војловици, Јабуци, Падеју и поменутој Батки код Перлеза указују на зону у којој је Јамна култура била заступљена и заједно са новоистраженим хумкама у Жабљу и Шајкашу потврђују опредељење већине војвођанских хумки управо овом културном феномену (Tasić 1983, 23–26; Włodarczak 2021, 217).

Налази бронзаног доба евидентирани су на укупно седам налазишта. Најчешће су то налази културе Белегиш, обе њене фазе. Ова керамика, попут оне пронађене на локалитету 26, углавном би се могла ставити у контекст некрополе. Дршке специфичних крушколиких урни (Т.8/1), украшених урезаним украсом или лажним врпчастим орнаментом типична су појава на гробљима са кремираним покојницима која карактерише ову културу у њеној првој фази, заједно са фрагментима малих барокних пехара (Т.8/4) (Vranić 2002, 67, 97). Исто важи за пронађене крупне канеловане фрагменте врата урни (Т.8/2), специфичних за некрополе друге фазе ове културе (Белегиш 2-Гава) (Bukvić 2000: 69). Спорадично се уочавају и фраг-

менти нешто раније културе Панонске инкрустоване керамике, попут фрагмента обода пехара са локалитета 15 (Т.6/14). Овом приликом готово да нису уочени налази керамике која би припадала ватинској култури или некој од култура раног бронзаног доба. Изузетак би могао бити фрагмент рамена и дршке пехара са локалитета 26 (Т.8/5).

Старије гвоздено доба заступљено је налазима керамике босутске културе, свега на три локалитета. Препознатљиви су украси урезаних гирланди, тачки, врпце, јелове гранчице и посебно фрагменти здела канелованог обода, украшене урезима попут оног пронађеног на локалитету 30 (Т.9/3). На истом месту су пронађени и фрагменти поднице који би се могли приписати стамбеном објекту босутске културе. Ови локалитети, како се показало, прате претходно настањене позиције током бронзаног доба. Босутска култура је широко заступљена појава, одраније позната на тлу Баната са више налазишта, као и са локалитета Батка Ц, те је природно очекивати још сличних локалитета у околини Перлеза (Medović 1994, 46; Girić 1994, 21–30). Пронађени уломци керамике могли би се у највећој мери приписати њеној ранијој, Калакача фази средине 9. века пре н. е., будући да нису уочени никакви елементи Басараби стила, како по питању специфичне орнаментике, тако ни по питању форме посуда. Локалитет 30 показује континуитет насељавања кроз бронзано и старије гвоздено доба и налази се на значајно истакнутој позицији уздигнуте лесне терасе, попут локалитета Батка Ц, Калакача код Бешке и Феудвара код Мошорина (Medović 1994, 46, 47).

Млађе гвоздено доба, са карактеристикама латенске културе, констатовано је на само једном локалитету у асоцијацији са налазима других периода прошлости. И ова истраживања скромног обима потврђују раније успостављену тезу о ретким налазима протоисторијског периода и латенске културе у Банату (Todorović 1968, 16; Medović 1994, 49).

Следећи период забележен приликом рекогносцирања је период касне антике (друга половина 3. – прва половина 5. века), у којем је простор Баната у оквиру тзв. Варварикума. Овај насеобински хоризонт је уочен на 27 локалитета, са израженом концентрацијом уз главни ток и меандре Старог Бегеја.

Код неколико локалитета (локалитети: 8, 19, 23, 36 и 37) је било тешко одредити прецизније датовање само на основу површинских налаза. У највећем броју је прикупљена гњетана грнчарија са шамотом у фактури, уз тек по који фрагмент сиве глачане грнчарије. Пронађени ободи лонаца имају благо разгрнут и издужен обод (Т.7/3), који може бити и задебљан и заобљен (Т.7/1,2). Појављује се урезан украс на трбуху (Т.7/4), а може бити и на врху обода у виду утиснутих јамица (Т.7/3). Услед поменутих технолошких одлика које се јављају и у периоду касне антике (Trifunović 2012, 346) и у раносредњовековном периоду до почетка 7. века (Trifunović 2012, 351; Đorđević, Đorđević 2020, 439), поменути фрагменти су датовани у шири временски распон. Само археолошким ископавањима ће бити могуће прецизније хронолошко разграничење.

Међу поуздано датованим касноантичким материјалом се јављају три групе грнчарије: гњетана и она израђена на брзом и спором витлу. Најмалобројнију групу чине посуде рађене на спором витлу, представљене само једним фрагментом равног дна лонца са примесом ситног шљунка у фактури (Т.1/2). Међу гњетаном грнчаријом са примесом шамота, која је пронађена у малом броју, издвојени су фрагменти лонаца разгрнутих, мање или више заобљених обода (Т.1/3, Т.2/7). Ниједан фрагмент није украшен.

Најбројнија је стона, сиво глачана грнчарија, рађена на брзом витлу. Посуде ове групе су израђене од фино пречишћене глине и могу имати песак у фактури. Није пронађен ниједан украшен комад. Међу врстама посуда се могу издвојити делови здела, бокала/крчага, лонаца и део шоље. Најбројнији су фрагменти здела са задебљаним ободом који може бити више извучен ка споља или унутра (Т.2/6,8), или пак подједнако са обе стране. Има и фрагмената обода здела које имају раван, заобљен обод, споља наглашен плитким жљебом (Т.2/4). Пронађен је само један фрагмент зделе „S" профилације (Т.2/5), која се чешће везује за латенски хоризонт, али јавља се и у касноантичком (нпр. у Чортановцима (Pašić et al. 2020, Т.2/9, Т.3/6)). Фрагменти бокала/крчага припадају задебљаним и заобљеним ободима посуда (Т.2/3). Неколико комада припада лонцима, који нису служили за припрему хране, него за складиштење. Ободи су им разгрнути и повијени ка споља, а врат наглашен (Т.1/1). Пронађен је и један фрагмент шоље биконичног облика, са оштрим прелазом између конуса

и благо увученим дном (Т.2/1). Било је и делова дна посуда која могу бити увучена или имати стопу (Т.2/2).

Касноантички период сменила је епоха Сеобе народа. Након хунских продора средином 5. века дотадашња велика античка насеља се гасе, док се са доласком Авара у другој половини 6. века ситуација делимично стабилизује у оквиру Аварског каганата (Trifunović 2012, 351; Krstić 2010, 66–67).

На простору Перлеза издвојена су четири локалитета (12, 28, 34 и 35) која се могу датовати у период 6–8. века. Већина налазишта смештена је северно и северозападно од меандрираног тока Старог Бегеја, осим локалитета 28, који је јужно од реке Петре. На њима се јавља претежно гњетана кухињска грнчарија са примесом шамота. Издвојени лонци имају дугачак, готово раван обод без украса (Т.10). У овом хоризонту треба узети у обзир и налазе грнчарије ширег хронолошког распона касне антике/раног средњег века.

Након слома Аварског каганата и доласка Угара у Панонску низију крајем 9. века, област Баната постепено улази у састав Угарске државе, односно Чанадске жупаније (Popović 1939, 129–131). Значајно је споменути и монголску најезду 1241-1242. године, која је захватила и територију Угарске и донела бројне промене. Из ове историјске епохе издвојена су два археолошка хоризонта: 9–10. век и 11–13. век.

Први хоризонт (9–10. век) заступљен је минимално, на свега једном локалитету (бр. 2). Пронађени фрагменти грнчарије рађене су на спором витлу, са примесом ситног шљунка. Често су украшени сноповима урезаних водоравних и таласастих линија изведених чешљем.

Други хоризонт (11–13. век) документован је на чак 25 локалитета и представља најзаступљенију средњовековну фазу. Насеља су сконцентрисана око меандара Старог Бегеја, са највећом густином у појасу који гравитира главном току реке. Пронађена је грнчарија рађена на спором витлу, са примесом песка или ситног шљунка. Издвајају се две врсте посуда: лонци и котлићи, чија је заступљеност готово уједначена. Лонци имају кратак, разгрнут и мање или више заобљен обод (Т.2/20), који може бити повијен ка споља (Т.2/21). Фрагментима лонаца припадају делови трбуха украшени урезаним сноповима водоравних (Т.2/16, 18) и таласастих линија (Т.2/12, 17), као и убодима изведеним чешљем (Т.2/22). Ободи котлића су често тракасти, задебљани, заобљени и одгоре посматрано, релативно равни (Т.2/11, 13, 14, 15, 19). Код неколико фрагмената је обод ка унутра додатно проширен на две наспрамне стране и пробушен. Кроз рупе је провлачен канап којим се котлић качио приликом припреме хране (Т.2/9, 10).

Почетком 15. века српски владари ступају у вазалне односе са краљем Жигмундом, који им заузврат додељује поседе у јужном делу Угарске. Разлог за овакву политику лежи у озбиљној претњи од Османлија, при чему је Српска деспотовина имала улогу тзв. тампон-зоне између Угарске и Турске (Gašparović 2016, 49–55). Већ средином 15. века учестали турски напади на јужну Угарску доводе до великог пустошења, услед чега су погранични крајеви око Саве и Дунава остали готово ненасељени. Средином 16. века Османлије заузимају Банат, који остаје под њиховом влашћу све до 1718. године (Krstić 2010, 82, 86).

Убрзо након тога, већ 1752. године, настаје савремено насеље Перлез, о чему је било речи у уводном делу. За период од монголске најезде (1241–1242), па до краја турске доминације у Банату (1718), на основу археолошког материјала издвојена су два хоризонта: 14–16. век и 16–18. век.

Хоризонт 14–16. века документован је на три локалитета (13, 14 и 15) смештена непосредно уз главни ток Старог Бегеја, позиционирана у непосредној близини савременог насеља, југозападно од данашњег гробља. У оквиру овог хоризонта појављује се искључиво грнчарија рађена на брзом витлу, са примесом ситнијег или крупнијег песка. Пронађени фрагменти припадају стоној и кухињској грнчарији. Најбројнији су фрагменти лонаца танких зидова и оштре профилације (Т.6/21), са разгрнутим, тракасто задебљаним и заобљеним ободом (Т.6/20) или равним, благо задебљаним ободом (Т.6/22). У свим случајевима, посматрано одозго, површина обода је равна. Међу фрагментима стоне грнчарије издвајају се делови бокала/крчага. Ободи су тракасти и равни (Т.6/18) и на њима нема сачуваних украса. Дршке су тракасте, правоугаоног или овалног пресека, а поједини примерци су украшени вертикално урезаним линијама дуж средишњег дела (Т.6/19).

Хоризонт 16–18. века је документован на шест локалитета (12, 13, 14, 15, 16 и 32). Сви су позици-

онирани уз главни ток Старог Бегеја и његов најближи менадар. Пронађена грнчарија се технолошки може поделити на неколико карактеристичних група. Прву групу чине фрагменти кухињских лонаца израђених на спором витлу са калцитом у фактури. Карактеришу их разгрнути и заобљени ободи (Т.5/4), који понекад имају жљеб за поклопац са унутрашње стране обода (Т.5/5). Другу групу чине уломци стоног посуђа израђиваног на брзом витлу, где се пре свега издваја тамносиви, фино глачани тракасти део дршке бокала/крчага (Т.5/3). Посебно треба издвојити фрагмент трбуха бокала/крчага израђен од фино пречишћене глине са примесом ситног песка, који има карактеристичну металик-сиву боју површине и украс у виду урезаних снопова гирланди (Т.5/2). Оваква грнчарија заступљена је на широком балканском и панонском простору под османском контролом и у литератури је позната под називом „мохачка грнчарија" (Bikić 2003, 50–51). Бокалима/крчазима вероватно припада и фрагмент израђен на брзом витлу од фино пречишћене беле глине, који на рамену посуде има украс у виду водоравних трака изведених црвеном бојом (Т.4/2). Последњи издвојен фрагмент грнчарије из ове хронолошке групе је израђен на брзом витлу. Споља је премазан смеђе-црвеном бојом, док се на једном делу налази аплициран украс у виду налепљене пластичне траке, која је такође обојена (Т.4/1). На локалитету 32 пронађен је део керамичке луле који припада овом периоду, али није било ниједног истовременог фрагмента грнчарије којим бисмо додатно потврдили поменути хоризонт.

Закључак

Археолошким рекогносцирањима на територији К.О. Перлез добијена је јаснија слика о густини насељености и континуитету живота кроз различите периоде. Географски положај и близина водотокова, пре свега главног тока и меандара Старог Бегеја, очигледно су диктирали позиционирање насеља.

Праисторијски периоди су у највећем броју заступљени културно-хронолошки непрецизно опредељеним покретним налазима. Можемо претпоставити да би у највећем броју случајева једино археолошка ископавања могла дати конкретнији одговор којем периоду и култури припадају поједини локалитети. При томе би се, такође, у одређеном броју случајева показала вишеслојност налазишта, што је искуство које показују сондажна и систематска археолошка истраживања на територији северног дела атара (Батка Ц и др.).

Старчевачка култура заступљена је насељима на више проминентних позиција, а налази су презентовани крупнијим фрагментима керамике у поређењу са већином осталих налаза прикупљеним током једне кампање рекогносцирања. Ова чињеница указује на нешто слабију машинску култивацију појединих позиција и потенцијално очуване остатке објеката неолитских насеља.

Хумке које су евидентиране као локалитети могу бити потврђене као исти једино археолошким ископавањима. Оно што нас наводи на овакав закључак је постојање систематски истражених гробница Јамне културе у ближој околини ових локалитета, попут Пашићеве хумке и две хумке на потесу Вуна, северно од Перлеза.

Средње бронзано доба је било заначајно заступљено на циљаној територији рекогносцирања. Међу често веома ситним фрагментима керамике разазнају се урне и пехари који су често служили као прилози у гробовима. Позиције гробаља белегишке културе углавном су на ширим позицијама старих речних обала или одмах у њиховом залеђу. Фрагментованост поменутих налаза не указује на добру очуваност гробних целина, будући да их култивација оранице на којима се налазе сваке године изнова фрагментује и износи на површину. Исто важи и за регистрована насеља бронзаног доба.

Насеља босутске културе су следећа уочљива појава. Посебно је индикативно да међу прикупљеним налазима керамике овог периода нема оне украшене у тзв. Басараби стилу, већ само прве, Калакача фазе. Чини се да је ово подручје веома значајно за истраживање ране босутске културе или старијег гвозденог доба. Ово се посебно односи на свакодневни живот босутске популације у насељима, док постојање некропола не можемо претпоставити.

Млађе гвоздено доба је потврђено на само једном локалитету. Није велико изненађење да су локалитети овог периода слабо заступљени у средњем и северном делу Баната, а може се рећи и на целој овој територији.

Касноантички период представља један од најизраженијих хоризоната на простору Перлеза, бу-

дући да је документован на 27 локалитета. Њихов распоред јасно показује концентрацију уз главни ток и меандре Старог Бегеја, што потврђује да су водени токови и у овом периоду имали пресудну улогу у избору места за насељавање. Највећи број налаза чини сиво глачана грнчарија рађена на брзом витлу, док су гњетане посуде и грнчарија израђена на спором витлу знатно ређе заступљене.

Истовремено, поједини локалитети са површинским налазима нису могли бити прецизније хронолошки опредељени, јер се технолошке и морфолошке особине грнчарије преклапају са раносредњовековним хоризонтом. Због тога ће тек систематска археолошка ископавања омогућити поузданије раздвајање ових периода и потпуније сагледавање развоја насељености.

Период средњег века доноси нове политичке промене и динамику на терену, што се јасно види кроз издвојене хронолошке хоризонте, док је фаза 9–10. века готово занемарљива на истраженом простору и констатована је на само једном локалитету. Период 6–8. века издвојен је на четири локалитета, при чему је занимљиво да само на два од укупно четири локалитета овог периода имамо поновно насељавање касније, у периоду 11–13. века.

Права експанзија насеља дешава се у периоду 11–13. века и тај хоризонт је документован на 25 локалитета, са изузетно бројним налазима лонаца и котлића рађених на спором витлу, који указују на стабилан живот све до монголске најезде. Монголско пустошење је очигледно довело до привременог прекида живота и расељавања, али су исте микротопографске тачке остале кључне и у наредној епохи. То се јасно види кроз податак да су сва три документована насеља из 14–16. века била претходно насељавана и током 11–13. века. Живот на овим провереним позицијама ближе савременом насељу наставља се и током периода турске доминације (16–18. век).

Готово сви издвојени локалитети имају вишеслојан карактер, што јасно потврђује да су исте позиције уз Стари Бегеј у Перлезу биле најбољи избор за подизање насеља кроз дуг временски период. Ово се у потпуности уклапа у досадашња сазнања о стратегијама насељавања у Војводини, где водотокови увек привлаче највећу густину насеља.[2] Прекиди и промене у хронолошким хоризонтима пре су последица историјских и политичких преокрета него промене у избору места за живот, па се Перлез може издвојити као одличан пример дугорочне топографске стабилности насељавања на банатском простору.

[2] Погледати серију монографија *Археолошка топографија Баната*.

ЛИТЕРАТУРА

Benjocki, Nada. 2002. „Izveštaj o arheološkom istraživanju na lokalitetu Svete vodice kod Perleza – kataloški prikaz grobova." U *Glasnik muzeja Banata*, 11/12: 53–102. (ćir.)

Bikić, Vesna. 2003. *Gradska keramika Beograda (16–17. vek).* Beograd: Arheološki institut.

Brukner, Bogdan. 1968. *Neolit u Vojvodini.* Beograd – Novi Sad: Arheološko društvo Jugoslavije – Vojvođanski muzej.

Bukvić, Ljubomir. 2000. *Kanelovana keramika Gava kompleksa u Banatu.* Novi Sad: Prosveta.

Đorđević, Vojislav, i Jelena Đorđević. 2020. *Arheološka topografija Banata 4: Arheološka topografija područja grada Pančeva I.* Pančevo: Narodni muzej Pančevo. (ćir.)

Gašparović, Stela I. 2016. „Srbija i Ugarska od 1402. do 1460. godine." Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu: Filozofski fakultet. (ćir.)

Girić, Milorad. 1994. „Nalazišta starijeg gvozdenog doba u Banatu." U *Kulture gvozdenog doba jugoslovenskog Podunavlja*, ur. Nikola Tasić, 21–30. Beograd. (ćir.)

Krčmar, Filip (ur.). 2023. *Narodni muzej Zrenjanin 1911–2021.* Beograd: Glasnik. (ćir.)

Krstić, Aleksandar. 2010. „Banat u srednjem veku." U *Banat kroz vekove: slojevi kultura Banata*, ur. Miodrag Maticki i Vidojko Jović, 65–90. Beograd: Vukova zadužbina. (ćir.)

Marinković, Snežana. 2004. „Lokaliteti starčevačke kulture na području srednjeg Banata." *Rad muzeja Vojvodine* 46. Novi Sad: Muzej Vojvodine, 11–78. (ćir.)

Medović, Predrag. 1978. *Naselja starijeg gvozdenog doba u jugoslovenskom Podunavlju.* Beograd: Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture SAP Vojvodine; Savez arheoloških društava Jugoslavije.

Medović, Predrag. 1994. „Geneza kultura starijeg gvozdenog doba u jugoslovenskom Podunavlju." U *Kulture gvozdenog doba jugoslovenskog Podunavlja*, ur. Nikola Tasić, 45–50. Beograd. (ćir.)

Medović, Predrag, i Medović Ildiko. 2010. *Gradina na Bosutu – naselje starijeg gvozdenog doba.* Novi Sad.

Nikola Tasić. 1983. „Od Trako-kimerskog do skitskog prodora." U *Jugoslovensko Podunavlje od indoevrop-*

ske seobe do prodora Skita, 122–123. Novi Sad – Beograd. (ćir.)

Pašić, Ivana, Milica Hristov, Gordana Topić i Milan Zeković. 2020. „Zaštitna arheološka iskopavanja na arheološkom lokalitetu Čortanovci, Mihaljevačka šuma – Prosjanice, na trasi pruge velikih brzina." U *Građa za proučavanje spomenika kulture Vojvodine*, XXXIII: 36–73. (ćir.)

Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine [PSUZŽS]. 2023. *Prostorni plan područja posebne namene Specijalnog rezervata prirode „Carska bara"*. Obrađivač: JP „Zavod za urbanizam Vojvodine", Novi Sad. *Službeni list APV*, br. 40 (4. oktobar): 3720–3752. (ćir.)

Popović, Dušan J. 1955. *Srbi u Banatu do kraja osamnaestog veka: Istorija naselja i stanovništva*. Posebna izdanja SAN, knj. CCXXXII; Etnografski institut, knj. 6. Beograd: Naučna knjiga. (ćir.)

Popović, Dušan J., ur. 1939. *Vojvodina. I–II. Od najstarijih vremena do velike seobe*. Novi Sad: Istorisko društvo u Novom Sadu. (ćir.)

Radišić, Radovan. 1967. „Batka, Perlez — neolitsko, eneolitsko i halštatsko nalazište." *Arheološki pregled* 9. Beograd: Arheološko društvo Jugoslavije.

Todorović, Jovan. 1968. *Kelti u Jugoistočnoj Evropi*. Beograd: Muzej grada Beograda.

Trifunović, Stanko, ur. 2012. *Arheološka topografija Banata 1: Arheološka topografija opštine Novi Kneževac*. Novi Sad: Muzej Vojvodine; Pokrajinski zavod za zaštitu spomenika kulture. (ćir.)

Trifunović, Stanko, i Ivana Pašić. 2003. „Stari vinogradi u Čurugu – višeslojno arheološko nalazište." U *Glasnik SAD*, 19: 263–290. (ćir.)

Vranić, Svetlana. 2002. *Belegiš: Stojića gumno, nekropola spaljenih pokojnika*. Beograd: Muzej grada Beograda. (ćir.)

Włodarczak, Piotr. 2021. "Eneolithic and Early Bronze Age barrows in Vojvodina." U *Danubian Route of the Yamnaya Culture: The Barrows of Vojvodina*, ur. Pavel Jarosz, Jovan Koledin i Piotr Włodarczak. Budimpešta: Archaeolingua.

Marija Ćuković, Katarina Miljević, Museum of Vojvodina, Novi Sad

ARCHAEOLOGICAL SURVEYS IN THE PERLEZ AREA

Summary

This paper presents the results of a systematic archaeological surface reconnaissance conducted in 2024 by the Museum of Vojvodina in the southern part of the cadastral municipality of Perlez (Central Banat District). Targeting the river terraces and palaeochannels of the Old Begej and Petra rivers, the survey identified 37 previously unrecorded archaeological sites: 32 multilayered sites, 3 single-layer prehistoric settlements, and 2 burial mounds (barrows). While earlier 20th-century research focused on sites northeast of the modern settlement (such as Batka), this southern area had remained unexplored.

Prehistoric occupation was documented at 34 localities. Early Neolithic Starčevo culture was securely identified at Selište (Localities 14 and 15), yielding well-preserved barbotine and impresso ware. The Eneolithic is represented by two barrows at Potkovilovica (Localities 22 and 29) associated with the Yamnaya phenomenon. Middle and Late Bronze Age horizons feature Belegiš culture pottery (both Belegiš I and Belegiš II-Gava phases) linked to cremated necropolises. The Early Iron Age is manifested through the early Kalakača phase of the Bosut culture (3 sites), whereas the La Tène culture was recorded at only one site.

The Late Roman horizon (late 3rd–early 5th century AD) represents the densest phase, appearing at 27 localities along the Old Begej, dominated by fine wheel-burnished grey tableware. The Migration Period and Avar era (6th–8th centuries) appear at 4 sites with hand-moulded kitchenware. A massive settlement expansion occurred during the 11th–13th centuries (25 localities), characterised by slow-wheel cooking pots and clay cauldrons. Following the Mongol invasion, reoccupation occurred in the late medieval (14th–16th centuries; Localities 13, 14, 15) and Ottoman periods (16th–18th centuries; 6 sites), confirmed by "Mohács type" grey jugs and slow-wheel kitchenware with calcite inclusions. The high frequency of multilayered sites confirms long-term topographic stability and settlement continuity dictated by local water networks.